

Statistisk Literatur.

Cordt Trap. Københavnske Skolebørns Fordeling efter Skolernes Art og Forældrenes Samfundsstilling. Udgivet af Københavns Kommunalbestyrelse. København 1900.

Den væsentligste Del af Materialet til denne Afhandling er hentet fra de Skemaer, som Københavns Magistrat hvert Aar i Maj Maaned udsender sammen med Mandtalslisterne, og hvori der forlanges en Række Oplysninger om alle skolepligtige Børn. Men ved Siden heraf har Forfatteren ogsaa benyttet andet Kildestof, naturligvis især de aarlige Skoleberetninger, ved Hjælp af hvilke der, for et Tidsrum af over halvhundrede Aar, er tegnet et historisk Rids af de københavnske Skolebørns Bevægelser mellem de forskellige Arter af Skoler.

Der sondres mellem tre Hovedgrupper af Skoler, nemlig højere Skoler, Mellemskoler og Kommuneskoler, og det paavises nu ved en Sammenstilling af Tallene for Aarene 1844 og 1899, at der er foregaaet en hel Revolution paa dette Omraade. Mellemskolen, som for 55 Aar siden rummede op imod Halvdelen af alle Skolebørn i København, maa nu nøjes med en Tiendedel, medens baade de højere Skoler og Kommuneskolerne have en relativt større Frekvens nu end før.

Det er navnlig Kommuneskolerne som have optaget den langt overvejende Part af den skolesøgende Ungdom (to Femtedele i 1844, tre Fjerdedele i 1899).*)

Idet Forfatteren søger at begrunde disse Forskydninger, bemærker han, at de i Tidens Løb stedfundne Forandringer i Samfundets sociale Sammensætning næppe forslaa til at forklare den hele Bevægelse. Det er vel sandt, at Arbejderstanden nutildags udgør en relativt større Andel af den samlede Befolkning end tidligere, men Tallene lade dog ingen Tvivl om, at de københavnske Kommuneskoler maa have øvet en stigende Tiltrækningskraft overfor Samfundslag, der tidligere for en større Del sendte deres Børn i Mellemskolen, hvilket ogsaa bekræftes ved en Række Oplysninger fra Hovedstadens store Nabokommune, Frederiksberg. Grunden til, at den lavere Middelstand i stigende Omfang har sendt sine Børn i Kommuneskolen, maa vel i det væsentlige forklares ved den betydelige Højnen af denne Skoles Niveau, der finder sit Udtryk i de forøgede Udgifter (den aarlige Udgift pr. Elev udgjorde 36 Kr. i 1874, 58 Kr. i 1899), men Forf. peger — vistnok med Rette — tillige paa et andet Moment, der kan have bidraget til at fremskynde den nævnte Bevægelse. Det offentlige Samfund har jo paa mange Omraader udvidet sin Virkekreds, og umærkeligt har dette øvet Indflydelse paa Vurderingen af den offentlige Skole; en stor Del af Mellemstanden, der ogsaa socialt er rykket Arbejderstanden nærmere, har lidt efter lidt

Jfr. hermed en Betænkning til Københavns Magistrat af Marcus Rubin, optrykt i Tidsskriftet *„Vor Ungdom“* (1885, 6te Hæfte), hvor denne Bevægelse er undersøgt for Aarrækken 1875—83.

vænnet sig til Tanken om at sende sine Børn i Kommuneskolen.

Disse Forklaringsgrunde ere utvivlsomt rigtige, men de vilde have vundet yderligere i Styrke, dersom Forfatteren havde givet et Billede af Bevægelsen i Stedet for, som her, blot at sammenstille Tilstanden paa to Tidspunkter, der ligge mere end et halvt Aarhundrede fra hinanden. Overhovedet forstaar man ikke ret, hvorfor Aaret 1844 er valgt til Sammenligningspunkt, thi den rent formelle Grund, at der netop for dette Aar forelaa en let tilgængelig og fuldstændig Oversigt over Fordelingen, kan dog næppe have været afgørende ved Valget. Det er vel rigtigt, at Kommuneskolens Part i de københavnske Skolebørn er steget fra omtrent to Femtedele til op imod fire Femtedele i 55 Aar, men denne Oplysning er paa en Maade vildledende, naar det ikke samtidig fremhæves, at hele denne Udvikling falder paa de sidste 25 Aar, Tiden siden Midten af Halvfjerdserne. At dette forholder sig saaledes, kan let paavises ved Hjælp af de Oplysninger, der findes i Skoledirektionens Aarsberetninger. Ganske vist har man ikke her en nøjagtig Angivelse af det hele Antal af Skolebørn (medindbefattet dem, der frekventere Skoler udenfor Direktionens Tilsyn), men man har for hvert Aar Resultatet af Optællingen paa Maj Maanedes Listerne; de mindre Unøjagtigheder, der klæbe herved, turde være uden Betydning i denne Sammenhæng, og det er ogsaa disse Tal, der ere benyttede af Rubin i den nys anførte Undersøgelse for Perioden 1875—83. Fører man disse Sammenstillinger videre, tilbage og frem i Tiden, vil man finde, at den Del af Skolebørnene i København, der besøgte Kom-

muneskolerne, i de ca. tredive Aar fra 1844 til 1875 sjælden gik over de to Femtedele eller under en Trediedel; Forholdet svingede lidt fra Tid til Tid, men uden at Bevægelsen havde nogen bestemt udpræget Karakter. Ganske anderledes efter 1875, hvad man vil se af efterfølgende Tal:

Aar	Samlet Antal skolesøgende og skolepligtige Børn d. 1. Maj	Antal Børn i Kommunens Skoler d. 31. December	Procent
1875.....	26874	10253	38,2
1880.....	30257	13854	45,8
1885.....	35493	20403	57,5
1890.....	47656	28595	67,0
1895.....	47976	35352	73,7
1899.....	49222	38007	77,2

Efter det anførte synes i hvert Fald en Deling af den 55aarige Periode at maatte have frembudt sig som ret naturlig, og Delingspunktet maatte da falde i Midten af Halvfjerdserne, saa meget mere, som der netop for Aaret 1876 findes en detaljeret Redegørelse for Elevantallet i samtlige københavnske Skoler (Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 2, Side 413 ff.). Herefter var Antallet af Elever i »højere Skoler« omtrent 3400, i kommunale Skoler omtrent 10,800, medens det hele Antal af skolesøgende Børn udgjorde c. 25,400. Sammenstilles denne Fordeling for 1876 med de i Kontorchef Traps Afhandling meddelte Oversigter for 1844 og 1899, faas følgende Billede:

	1844	1876	1899
Højere Skoler	10,8 pCt.	13,4 pCt.	13,5 pCt.
Mellemskoler	49,4 —	44,2 —	10,1 —
Kommuneskoler	42,8 —	42,4 —	76,4 —
	100,0	100,0	100,0

Herefter synes det da, som om den ene Del af Udviklingen mellem 1844 og 1899, nemlig Tilvæksten til de højere Skoler, allerede var fuldbyrdet i 1876, medens den anden og langt betydningsfuldere Del af Bevægelsen, Mellemskolens stærke Aftagen til Fordel for Kommuneskolen, ganske tilhører Periodens sidste Afsnit.

Det andet Hovedpunkt i Afhandlingen er Fremstillingen af Skolebørnenes Fordeling i Øjeblikket efter Forældrenes Samfundsstilling. Samfundsstilling — Udtrykket er vist nok valgt med velberaad Hu. Ved en Mands Stilling i Samfundet vil man vel i første Øjeblik tænke paa hans Plads i den sociale Skala, der bestemmes ved en Mængde forskellige Forhold (Indtægt, Dannelsesstrin, Livsvirksomhed o. s. fr.), men man kan ogsaa ved Samfundsstilling tænke paa Mandens Plads i Erhvervslivet, hans Livsstilling alene. Den anvendte Klassificering er — som alle, eller dog næsten alle lignende — bygget op paa Grundlag af Livsstillingsbetegnelserne; kun ved en enkelt Gruppe (Haandværksmestre, Detailhandlere etc.) er der sondret mellem en Over- og en Underklasse, idet 4000 Kroners Aarsindtægt danner Grænselinien. I alt er der opstillet 14 Grupper af Samfundsstillinger, og da der for hvert Køn er 5 Aldersklasser og 9 Grupper af Skoler, maa Materialet antages at være blevet tilstrækkelig spaltet, til at enhver Ejendommelighed af Betydning kan faa Lej-

lighed til at træde for Dagen. Man kunde maaske endog med nogen Ret indvende, at den stærke Deling virker forvirrende og gør Resultaterne lidet overskuelige. Det er selvfølgelig i sin Orden, at Materialet opløses, saa vidt det lader sig gøre, men dette hører Bearbejdelsen og Tabelfremstillingen til; ved den textlige Illustrering af Resultaterne maa det derimod være en Hovedopgave til en vis Grad atter at samle det spredte, saaledes at de store, betydningsfulde Skillelinier kunne hæve sig klart frem af Tallenes Kaos.

Tabellariske Meddelelser vedrørende Borger- og Almueskolevæsenet udenfor København. Udgivne ved Foranstaltning af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. København 1895—1900.

Mangelen af en almindelig dansk Skolestatistik har Kirke- og Undervisningsministeriet søgt at afbøde noget ved, paa Grundlag af de aarlige Indberetninger fra Skoledirektionerne, at lade udarbejde en Række tabellariske Meddelelser om Borger- og Almueskolevæsenet udenfor Hovedstaden. Hvert af de hidtil udkomne 4 Hæfter refererer sig til et af de 4 Aar 1893—96, og ogsaa sagligt er Hæfternes Indhold forskelligt, saaledes at efterhaanden de væsentligste af de Forhold, hvorom der gives Meddelelser i de aarlige Indberetninger, ere dragne frem til Belysning. Det er Hensigten med en vis Regelmæssighed at vende tilbage til tidligere behandlede Æmner, for derigennem at paavise den Bevægelse, som i Aarenes Løb maatte finde Sted paa de paagældende Omraader.